حوكمی سەردان كردنی شوێنەواری پیاو چاكان

وەرگێڕانی:
م/ عبدالعزیز ستار

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، ومن تبعهم بإحسان الى يوم الدين، أما بعد:

بێ گومان خوای گەورە و كاربەجێ هەموو ڕێگا وڕێچكەكانی هاوەڵ پەیدا كردنی (الشرك)ی گرتووە، وە هۆكارەكانیشی قەدەغە كردووە، وە دەرگاكانیشی داخستووە، لە پێناو جێبەجێكردنی یەكخواپەرستی (التوحيد) و پاراستنی مافەكانی، خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ وَلَا تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ عِندَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾. [سبأ: ٢٢ ـ ٢٣].

لە ڕاڤەكردنی ئەم ئایەتەدا (أبو عبدالله محمد بن أبي بكر الزرعي) **دەفەرمێت:**

بەجەخت لەسەركراوی‌یەوە هەموو ئەو هۆكارانەی كەوا هاوبەش بڕیاردەرەكان خۆیان پێوەی هەڵواسی بوو خوای گەورە بنبڕی كرد لێیان بنبڕ كردنێك كەوا هەر كەسێك وورد ببێتەوە و شارەزا بێت لێی دەزانێ هەر كەسێك جگە لە خوای گەورە بكاتە دۆست و خۆشەویست و سەرخەری خۆی وێنەی وەك جاڵجاڵۆكەیەك (العنكبوت) وایە كەوا

خانوویەك بۆ خۆی دروست بكات، بەجەخت لەسەركراویش لاواز ترین خانوویش خانووی جاڵجاڵۆكەیە، جا مرۆڤی هاوەڵ دانەر (**مشرك**) بە لایەوە وایە كەوا سود و قـازانجی لای پەرستراوەكەیەوە دەست دەكەوێت .

بەڵام سود و قازانجی دەست ناكەوێت تەنها لای ئەو كەسە نەبێت كە یەكێك لەم چوار تایبەتمەندیەی تێدا بێت:

یان ئەوەتا پەرستراوەكە (المعبود) خاوەنی ئەو شتە بێت كـە پەرسـتەرەكە (العابـد) دەیەوێت، جا ئەگەر پەرسـتراوەكە خـاوەنی ئـەو شـتە نـەبوو بـەلای كەمـەوە شـەریكی خاوەنەكەی بێت، جا ئەگەر شەریكی نەبوو دەبا یارمەتی دەری بێت، جا ئەگەر یارمەتی دەری نەبوو دەبا تكاكاری (الشفیع) بێت لەلای.

پاشان خوای گەورە هەر چوار پلەكە نەفی دەكات یەك لـە دوای یـەك لەسـەرەوە بـۆ خوارەوە .

جا خوای گەورە نەفی خاوەنێتی و شەریكایەتی و یارمەتی دەری و تكاكاری كرد لەو پەرستراوانەی كەوا مرۆڤە هاوەڵ دانـەرەكان (المشـرك) داوایـان لـیّ دەكـەن، وە خـوای گەورە تكاكاری (الشفاعة) جـێگیر دەكـات بـۆ خـۆی، وە مرۆڤـی هـاوەڵ دانـەریش هـیچ بەشێكی لەو تكا كاری یە نـی یـە ... هـەر وەكـو خـوای گـەورە زیـاتر ڕوون و ئاشـكرای دەكاتەوە لەم ئایەتە پیرۆزەدا كەوا بە تەئكید نابیّ لە هیچ كەسێك بپاڕێیتەوە تـەنها لـە خـوای گـەورە نـەبێت، لـە هـەڵگرتنی زەحمەتی‌یـەكان و فریاكـەوتنی زوڵـم لێكـراوان، و لابردنـی نەخۆشـی‌یەكان و وەڵام دانـەوەی پێویسـتی‌یەكان، و داواكردنـی چـوونە نـاو بەهەشت، و خۆپاراستن لە ئاگری دۆزەخ، و چـاك بوونـەوەی نەخۆشـی‌یەكان، و منـداڵ پێدان كە دەفەرمێت:

﴿وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِنَ الظَّالِمِينَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ﴾.

[یونس: ١٠٦ ـ ١٠٨].

وە خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾. [القصص: ٨٨] .

وە خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ قُلْ إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِيَ الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّي وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾. [غافر: ٦٥ ـ ٦٦] .

یەکێك لە هۆکارەکانی هاوبەش بۆ خواپەیدا کردن ـ ئەوەی کە خوای گەورە دەرگای لە سەر داخستووە ـ بریتی یە لە بە دواداگەڕان بە دوای شوێنەواری پیاو چاکان و بە گەورە زانینی شوێنەوارەکانیان[1] ئەویش بە نوێژ کردن تێیاندا و پاڕانەوە لەلایاندا و خۆساوین پێیاندا (التمسح بها) وە بەجەخت لەسەرکراوییەوە پێغەمبەر (ﷺ) ئاگادارمانی کردووەتەوە لەم جۆرە کردەوانە بەو پەڕی ئاگادارکردنەوە، وە ئەوپەڕی بەرهەڵستیشی کردووە لەو کەسانەی کەوا ئەم جۆرە کردەوانە دەکەن .

لە (عائیشة)وە کە (أم حبیبة) و (أم سلمة) خوایان لێ ڕازی بێت باسی کەنیسەیەکیان بۆ پێغەمبەر (ﷺ) کرد کە لە حەبەشە بینیبوویان کۆمەڵێك وێنەی تێدا بوو، پێغەمبەریش

---

(١) بەڵام ئەو شوێنانەی کە پێغەمبەر (ﷺ) بە تایبەت بۆی چووە و خواپەرستی تێدا کردووە و بانگەوازی ئومەتەکەی کردووە بۆ ڕۆیشتن بۆ ئەو شوێنانە و نوێژ کردن تێیاندا، ئەوا هیچ گومانی تێدا نی یە کە ڕۆیشتن بۆ ئەو شوێنانە بۆ خوا پەرستی شتێکی ڕێگا پێدراو و داواکراوە لە ئایینی ئیسلامدا، وەکو ڕۆیشتن بۆ ئەم سێ مزگەوتە بە تەنها (مزگەوتی مەککە و مزگەوتی پێغەمبەر (ﷺ) و مزگەوتی قودس (بیت المقدس)، هەروەها سوننەتیشە بە تایبەت بڕۆیت بۆ مزگەوتی (قباء) لە مەدینە، بەڵام خۆ ئامادەکردن و خۆپێچانەوە و سەفەر کردن بە تایبەت دروست نی یە بۆ هیچ لە مزگەوتەکانی تر تەنها ئەو چوار مزگەوتە نەبێت .

جا باسەکەی من لەسەر ئەو شوێنانە نی یە کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) بۆی چووە و هانی موسڵمانانیشی بۆ داوە، بەڵکو باسەکەی من لەسەر ئەو شوێنانەیە کە پێغەمبەر (ﷺ) بۆی نەچووە و هانی موسڵمانانیشی نەداوە کەوا بۆی بچن، لە پاشاندا ڕوونی دەکەینەوە إن شاء الله .

(ﷺ) **فەرمووی:** ((أولئك إذا مات فيهم الرجل الصالح أو العبد الصالح بنو على قبره مسجداً وصوروا فيه تلك الصور، أولئك شرار الخلق عند الله))(٢).

واتە: ئەوانە ئەگەر پیاوێکی چاك لە ناویان بمردایە، ئەوا لەسەر گۆڕەکەی مزگەوتیان دروست دەکرد و ئەو وێنانەیشیان تێدا دەکێشا، جا ئا ئەوانە خراپترینی خەڵکن لای خوای گەورە .

وە لە (أبو هريرة)**ەوە** (رضي الله عنه) **پێغەمبەری خودا (ﷺ) فەرموویەتی:** ((قاتل الله اليهود والنصارى اتخذوا قبور أنبيائهم مساجد))(٣).

واتە: خوای گەورە جوولەکە و گاورەکان بکوژێت و لەناویان بەرێت، چونکە گۆڕی پێغەمبەرەکانیان کردۆتە مزگەوت .

وە مەبەست لە بە مزگەوت کردنی گۆڕی پێغەمبەران: مانای نوێژ کردنە لای گۆڕەکانیان، وە دروست کردنی مزگەوت و ژوور و قوببەیە لەسەر گۆڕەکانیان .

جا سەیرکە برای بەڕێزم ئەوانەی ئەم جۆرە کردارانە دەکەن لەلای، یان لەسەر گۆڕی پێغەمبەران (صەلات و سەلامی خوایان لەسەر بێت) لەو کەسانە دەبن کە خراپترینی خەڵکن لەلای خوای گەورە، وە لەو کەسانەیش دەبن کە خوای گەورە نەفرەتی لێیان کردووە و (بێ بەشن لە بەزەیی خوای گەورە) پەنا بە خوا لەم جۆرە هەڕەشانە، جا دەبێ حاڵی ئەو کەسانە چۆن بێت کە ئەم جۆرە کردەوانە دەکەن لە لای گۆڕی جگە لە پێغەمبەران! ؟ گومانی تێدا نیيە کە تاوانەکانیان گەورەتر و خراپترە .

وە لە (عبد الله بن الحارث النجراني)**ەوە فەرمووی:** (جندب رضي الله عنه) **بۆی باس کردم و فەرمووی:** سمعت النبي (ﷺ) قبل أنْ يموت بخمس وهو يقول:((...، ألا وإن من كان قبلكم كانوا يتخذون قبور أنبيائهم وصالحيهم مساجد، ألا فلا تتخذوا القبور مساجد، إني أنهاكم عن ذلك))(٤).

(٢) صحيح البخاري رقم: (٤٢٧) وصحيح مسلم رقم: (٥٢٨).
(٣) صحيح البخاري رقم: (٤٣٧) وصحيح مسلم رقم: (٥٣٠).
(٤) صحيح مسلم رقم: (٥٣٢) .

واتە: گوێم لە پێغەمبەری خوا بوو (ﷺ) پێش مردنی بە پێنج ڕۆژ دەیفەرموو: ...، وریا بن ئەوانەی پێش ئێوە گۆڕی پێغەمبەر و پیاوچاکەکانیان کردووە بەمزگەوت، وریابن ئێوە گۆڕ نەکەن بە مزگەوت، وریا بن ئێوەش گۆڕەکان نەکەن بە مزگەوت، من ئەمەم قەدەغە کردووە لێتان .

ئا لەم فەرموودەیەدا پێغەمبەر (ﷺ) ئاگادارمانی کردووەتەوە لەم جۆرە کردەوانە پێش مردنی بە پێنج ڕۆژ، بەڵکو پێغەمبەر (ﷺ) وریا و ئاگادارمانی کردووەتەوە لە کاتێکدا کە لە سەرە مەرگدا بووە، هەر وەکو (عائيشة) و (عبدالله بن عباس) (رضي الله عنهم) فەرموویانە: لەو کاتەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە سەرەمەرگدا بوو پارچە قوماشێکی دەدایە بان دەمووچاوی، جا ئەگەر هەناسەی تەنگ بوایە لەسەر دەمووچاوی لای دەدا، جا لەو کاتەی پارچە قوماشەکەی لادابوو فەرمووی:

((لعنة الله على اليهود والنصارى اتخذوا قبورأنبيائهم مساجد))[٥]، يحذر مثل ما صنعوا .

واتە: لەعنەتی خودا لە جولەکە و گاورەکان بێت کە گۆڕی پێغەمبەرەکانیان کردووەتە مزگەوت، ئاگاداری ئوممەتەکەی دەکردەوە لەو کردەوەیەی ئەوان کردیان .

وە بە بێ گومان جێنیشینەکانی پێغەمبەریش (ﷺ) لە دوای مردنی لەسەر ئەم ڕێبازە ڕاستەقینەیە ڕۆیشتن.

لە (المعرور بن سويد)ەوە فەرمووی: ئێمە لە گەڵ (عومەری کوڕی خەطاب)دا (رضي الله عنه) بەڕێکەوتین بۆ حەج کردن، لە ڕێگادا شوێنێکمان بەرچاو کەوت خەڵکی ڕوویان تێ کردبوو نوێژیان تێدا دەکرد، (عومەر)یش فەرمووی: ئەوا خەڵکی چی یانە بۆ ڕوو لەو شوێنە دەکەن! ؟ فەرموویان ئەوە شوێنێکە پێغەمبەری خوا (ﷺ) نوێژی تێدا کردووە، جا (عومەر)یش فەرمووی: ئەی خەڵکینە ئەو نەتەوانەی پێش ئێوە خوا لە ناویانی بردن بە هۆی هاوشێوەی ئەم کردەوەیەی ئێوەوە، تا وای لێهات شوێنەواری پێغەمبەرەکەیان دەکرد بە پەرستگا، جا هەر کەسێك ڕێی کەوتە ئەم شوێنانە با نوێژی تێدا بکات، وە

(٥) صحيح البخاري رقم: (٤٣٥) و (٤٣٦)، وصحيح مسلم رقم: (٥٣١) .

ئەوەی ڕێی کەوتە ئەم شوێنانە و کاتی نوێژ نەبوو با نوێژی تێدا نـەکات و بـڕوات و بـە تایبەتی ڕووی تیٚ نەکات بۆ نوێژ کردن تێیدا)(٦).

جا ئیمامی (عومەر) (رضي الله عنه) بەرهەڵستی ئەم جۆرە کردەوانەی لێیان کرد کە ئـەوەیش بە (تەبەرووك) زانینی ئەو شوێنانە بوو کە پێغەمبەر (ﷺ) نوێژی تێدا کردووە، وە ڕوون و ئاشکرای کردەوە کەوا بەم جۆرە کردەوانە نەتەوەکانی پێشوو لە ناو چوون .

هەروەها فەرمانی کرد بە بڕینی ئەو دارەی کـەوا خـەڵکی گومانیـان وابـوو پێغەمبـەر (ﷺ) لە ژێریدا پەیمانی لەگەڵ هاوەڵاندا بەسـت(٧)، لـە گـەڵ ئـەوەی کـە خـوای گـەورە شوێنی ئەو دارەی لە بیر هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) بردەوە کە ئەمەیش ڕەحمەتێك بـوو بۆ ئەمان و ئەوانەی دوای ئەمانیش هاتن .

وە لە (ابن عمر)ەوە(رضي الله عنهما) فەرمووی: لە ساڵی دواییدا کە گەڕاینەوە هیچ دوو کەسـێك لە ئێمە یەك دەنگ و کۆك نـەبووین کـە ئـەو دارە کامەیـە کـە پەیمانەکـەمان لـە ژێریـدا بەست، ئەمەیش ڕەحمەتێکی خوا بوو کە نەمان زانی(٨).

وە لە (سعید بن المسیب)ەوە (ڕەحمەتی خوای لیٚ بێت) فـەرمووی: باوکم بۆی گێڕامەوە — کە یەکێك بوو لەوانەی پەیمانی بەست لە گەڵ پێغەمبـەردا (ﷺ) لـە ژێـر دارەکـەدا — و فەرمووی: لە ساڵی دواتر کە لەمەدینەوە دەرچوین لە بیرمان چووبووەوە کام دارە بوو، وە نەیشمان توانی دەست نیشانی بکەین .

جا (سعید)یش فەرمووی: لە کاتێکدا هاوەڵەکانی پێغەمبەری خوا (ﷺ) نەیانزانی کام دارە بوو کە چی ئێوە زانیتان، ئایا ئێوە چاکتری لیٚ دەزانن لە هاوەڵەکانی پێغەمبـەری خوا (ﷺ)(٩)؟!

---

(٦)رواه عبدالرزاق رقم: (٢٧٣٤)، وابن أبي شيبة: (٢ / ٣٧٦)، وأورده شيخ الإسلام ابن تيمية في " اقتضاء الصراط المستقيم ": (٢ / ٧٤٤) من طريق الأعمس بسند صحيح، حكم الحافظ بثبوته في الفتح: (١ / ٥٦٩) .

(٧)رواه ابن سعد في "الطبقات": (٢/١٠٠) وابن وضاح في "البدع" ص: (٤٢) وابن ابي شيبة: (٣٧٥/٢) .

(٨) صحيح البخاري رقم: (٢٩٥٨) .

(٩) صحيح البخاري رقم: (٤١٦٣)، وصحيح مسلم رقم: (١٨٥٩) .

(ابن حجر) لەڕاڤە کردنی ئەم فەرموودەیەدا فەرموویەتی: (حیکمەت لە شاردنەوە و نەزانینی ئەو دارە ئەوەیە: کە خەڵکی توشی فیتنە و ئاشوب نەبێت، چونکە خێر و چاکەیەك لە ژێریدا ڕووی دابوو ئەگەر بمابایە خەڵکێکی نەشارەزا لە بە گەورە زانینی ئەم دارە سەلامەت نەدەبوون، جا لەوانەیە کار بگەیشتایەتە ئەوەی کە خەڵکی باوەڕیان پێ بووایە سود و زیانی هەیە هەر وەکو ئێستا دەبینین کە خەڵکی هەمان بیروباوەڕی بەرامبەر هەندێك شت هەیە کە بەها و نرخیان لە بەها و نرخی ئەم دارە کەم ترە، هەر لە بەر ئەوەیش بوو (عبدالله)ی کوڕی (عومەر) (ﭬ) فەرمووی: (شاردنەوە و بزر بوونی ئەم دارە لە هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) ڕەحمەتێکی خوایی بوو)[١٠] .

وە پێشینە چاکەکانیش (**السلف الصالح**) لەسەر ئەم ڕێبازە ڕۆیشتن، وە ڕووەو ئەو شوێنانە نەدەچوون بەڵکو بەرهەڵستیشیان دەکرد لەو کەسانەی کە ئەو کردەوەیەیان دەکرد .

(أبو عبد الله بن وضاح القرطبي) دەفەرمێت: ئیمامی (مالیکی کوڕی ئەنەس) و جگە لەویش لە زانایانی مەدینە ڕۆیشتنیان بۆ ئەم شوێنانە بە شتێکی (مەکروە) زانیوە، جگە لە مزگەوتی (قُباء) و چیای (ئوحد) نەبێت[١١] .

وە دەفەرمێت: گوێم لە زانایان بوو باسیان دەکرد کەوا (سفيان الثوري) چووە بۆ مزگەوتی قودس (بیت المقدس) و نوێژی تێدا کردووە، بەڵام نەگەڕاوە بە دوای شوێنەواری پێغەمبەران، وە نوێژیشی لەو شوێنانە نەکردووە، وە بە هەمان شێوە جگە لەویش هەمان ڕەفتاریان کردووە لەو زانایانەی کە شایەنی ئەوەن خەڵکی چاویان لێ بکات، وە هەروەها (وكيع)یش چووە بۆ (قودس) و لە کردەوەکەی سفیان زیاتری نەکردووە .

(ابن وضاح) دەفەرمێت: دەست بگرن بە شوێن کەوتنی پێشەوایانی هیدایەت و ناسراو لەناو موسڵمانان.

---

(١٠) فتح الباري: (٦ / ١١٨) .

(١١) البدع والنهي عنها ص: (٤٣) .

هەندێك لە پێشینە چاكەكان (**السلف الصالح**) فەرموویانە: چەندەها شت ئەمڕۆ بە چاك وخێر دادەنرێت لەلای زۆربەی خەڵك، كە چی لای پێشینە چاكەكان خراپ بووە، وە ئەمڕۆ خۆشەویستە لای خەڵكی بەڵام پێشینە چاكەكان ڕق و قینیان هەڵساوە لە خەڵكی لەسەر ئەم جۆرە كردەوانە، وە ئەمڕۆ لای خەڵكی نزیك كەرەوەیە بۆ لای خوا كەچی لای پێشین و سەلەف هەمان كرداریان بە دوور خەرەوە دادەنا لە خوا، وە هەموو داهێنراوێك (البدعة) جوانی و ڕەونەقێكی لە سەرە .

ئەوەی كە (ابن وضاح) باسی كرد شتێكی ڕوون و ئاشكرایە هەر لە بەر ئەمەیش (ابن تیمیة) فەرموویەتی: ئا ئەوە دەزانرێت لە ئایینی پێغەمبەر (ﷺ) بە(التواتر)[١٢] و(الضرورة)[١٣] كەوا فەرمان كراوە بە ئاوەدان كردنەوەی مزگەوتەكان و نوێژكردن تێیاندا، بەڵام فەرمان نەكراوە بە دروست كردنی ژوور و قوببە نە لەسەر مەزارەكان، نە لەسەر گۆڕی پێغەمبەر (ﷺ)، وە نە لەسەر گۆڕی جگە لە پێغەمبەریش (ﷺ)، وە نە لەسەر مەقامی پێغەمبەریش (ﷺ) .

وە لەسەردەمی (هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) و تابعین و شوێنكەوتەی تابعین)یش مزگەوتێك نەبووە لە شارەكانی موسڵمانان كە لەسەر گۆڕ دروست كرابێت، نە لە حیجاز و نە لە شام، و نە لە یەمەن، و نە لە عێراق، و نە لە خوراسان، و نە لە میسر، و نە لە مەغریب ...

وە نەبووە یەكێك لە پێشین چووبێتە سەر گۆڕی پێغەمبەر (ﷺ) یان سەر گۆڕی جگە لەو بۆ ئەوەی بپاڕێتەوە لەلای، وە بە هیچ جۆرێك هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) نەچوونەتە سەر گۆڕی پێغەمبەر (ﷺ) و گۆڕی جگە لەویش لە پێغەمبەرانی تر بۆ ئەوەی لەوێ بپاڕێنەوە لە خوای گەورە، بەڵكو ڕۆیشتوون بۆ مزگەوتی پێغەمبەر (ﷺ) نوێژیان تێدا

---

(١٢) كۆمەڵێك خەڵكی زۆر شتێك بگێڕنەوە كەوا عەقڵ قەبوڵی نەكات ئەم كۆمەڵە خەڵكە كۆبووبێتنەوە لە سەر درۆ .

(١٣) واتە: ئەم شتە ئەوەندە ڕوون و ئاشكرایە لەناو موسڵمانان پێویست بە بەڵگە هێنانەوە ناكات، وەكو ئەوەی كە نوێژ فەرزە و زینا حەرامە .

کردووە و سەلامیان لە پێغەمبەر (ﷺ) و هەردوو هاوەڵەکەی (أبو بكر و عمر رضي الله عنهما) کردووە[١٤].

لەمەوە بۆمان ڕوون دەبێتەوە کە بە دواگەڕانی شوێنەواری ئەولیا و پیاوچاکان لە داهێنراوی (البدع) شەیتانە، وە ڕێگای جوولەکە و گاور و خەڵکی نەزان و نەفامە .

لە (أبو واقد الليثي)وە (رضي الله عنه) فەرمووی: لە گەڵ پێغەمبەری خودا (ﷺ) دەرچووین بۆ غەزای (حونەین) ــ وە ئێمە هێشتا لەسەردەمی کوفرەوە نزیك بووین ـ (واتە: تازە موسڵمان ببووین) وە هاوبەش بڕیار دەرەکان دارێکیان هەبوو لەلای دەمانەوە، و شمشێرەکانیان پێدا هەڵدەواسی بۆ (تەبەرووك)، وە ئێمەیش بەلای ئەو دارەدا تێپەڕبووین و، ووتمان: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) دارێکمان بۆ دەست نیشان بکە بۆ ئەوەی شمشێرەکانمانی پێدا هەڵبواسین هەروەکو کافرەکان دارێکیان هەیە شمشێرەکانیانی پێدا هەڵدەواسن، پێغەمبەری خوایش (ﷺ) فەرمووی:

((الله أكبر إنها السنن قلتم والذي نفسي بيده كما قالت بنو اسرائيل لموسى:
﴿اجْعَل لَّنَا إِلَٰهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ﴾ لتركبن سنن من كان قبلكم))[١٥].

واتە: (الله أكبر) ئەمە ڕێچکە و ڕێبازی هاوبەش بڕیاردەرەکانی پێش ئێوەیە، وە سوێند بەو خوایەی کە گیانی منی بەدەستە ئەوەی ئێوە ووتتان وەکو ئەوە وابوو کە بەنی ئیسرائیل بە موسی (ﷺ) یان ووت: (ئەی موسی (ﷺ) پەرستراوێکمان بۆ دەست نیشان بکە بیپەرستین هەروەکو چۆن کافرەکان پەرستراوێکیان هەیە و دەیپەرستن ـ گوێرەکەیان دەپەرست ـ ئەویش پێیانی فەرموو: بەڕاستی ئێوە کەسانێکی نەزان و نەفامن) بە ڕاستی ئێوە شوێن بەرنامە و ڕێبازی ئەوانەی پێش خۆتان دەکەون .

وە (ابن عباس رضي الله عنهما) لە ڕاڤە کردنی ئەم ئایەتەدا: ﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ﴾. دەفەرمێت: (اللَّاتَ) پیاوێك بوو ئاردە گەنم و جۆی لە گەڵ ڕۆندا تێکەڵاو دەکرد و دەیدا بەحاجی

(١٤) إقتضاء الصراط المستقيم ص: (٧٥٣) .

(١٥) صحيح سنن الترمذي رقم: (٢١٨٠) .

یەكانی ماڵی خوا، وە هەر كەسێك لێی بخواردایە قەڵە و دەبوو، جا لەبەر ئەوە دوای مردنی پەرستیان[١٦].

بۆیە مانەوە (الاعتكاف)، لەسەر گۆڕی ئەولیا و پیاوچاكان و بە پیرۆز زانینی دار و بەرد ڕێگای خەڵكی نەزان و نەفامە، وە هەركەسێكیش خۆی بە نەتەوەیەك بچوێنێت ئەوا لەگەڵ ئەوانە .

(أبو بكرالطرطوشي) دوای ئەوەی فەرموودەكەی (أبو واقد الليثي) پێشو باس دەكات، دەفەرمێت: (هەروەها سەیر بكەن ڕەحمەتی خواتان لێ بێت لە هەر شوێنێكدا دارێكی سدرتان بینی یان هەر دارێكتان بینی خەڵكی ڕوویان تێدەكرد و بە گەورەیان دەزانی ئومێدی چاك بوونەوە و شیفایان لێ دەكرد، وە بزمار و پەڕۆیان پێوە هەڵدەواسی ئا ئەوە ئەو (ذات أنواط)ەیە كە هاوبەش بڕیاردەرەكان هەیان بوو، هەروەك لە فەرموودەكەدا هاتووە، وە ئەو دارە ببڕنەوە)[١٧].

وە (عبد الرحمن بن إسماعيل) كە ناسراوە بە (أبو شامة) دەفەرمێت: (بە ڕاستی ئەو كردەوەیەی شێخ (أبو اسحاق الجبيناني)(ڕەحمەتی خوای لێ بێت) سەرسامی كردم ـ یەكێكە لە پیاوچاكانی وڵاتانی ئەفریقا لە ساڵەكانی چوار سەددا ـ، (أبو عبد الله محمد بن أبي العباس المؤدب) كە هاوڕێیەكی چاكی بوو لێی دەگێڕێتەوە كە لە نزیك ناوچەی (شێخ أبو اسحاق) كانیەك هەبوو پێیان دەوت كانی چاك بوونەوە (عين العافية)، وە خەڵكی بە هۆیەوە توشی ئاشوب و سەر لێشیوان ببوون، و لە هەموو شوێنێكەوە بۆی دەهاتن، بە تایبەت ئەوانەی كە ژن هێنان یان شوكردنیان دوا بكەوتایە، یان منداڵیان نەدەبوو، جا شێخ فەرمووی بمبەن بۆ سەر ئەو كانی یە بۆ ئەوەی بە هۆی ئەم چونەمان ئەو فیتنەیە بناسرێت.

(أبو عبدالله) فەرمووی: من شەوێكیان لە كاتی پارشێودا لە پڕێكدا گوێم لە بانگدانی (أبو اسحاق) بوو، جا ڕووە و بانگەكە دەرچوومە دەرەوە، بینیم كانیەكەی تێك داوە و

---

(١٦) صحيح البخاري رقم: (٤٨٥٩) وانظر "فتح الباري": (٨ / ٦١٢).

(١٧) الحوادث والبدع ص: (٣٨) .

ڕووخاندویەتی وە بانگی بەیانیشی لەسەری دا، پاشان فەرمووی: ئەی خوایە ئەوا من تێکم داو و ڕوخاندم جارێکی تر سەر بەرزی نەکەیتەوە، (أبو عبدالله) فەرمووی: تا ئێستایش سەری بەرز نەکردووەتەوە)[١٩].

منیش دەڵێم: بەداخەوە خەڵکێکی زۆر لەوانەی خۆیان دەدەنە پاڵ ئایینی ئیسلام کەوتوونەتە ناو ئەو شتانەی کە پێغەمبەر (ﷺ) ووریا و ئاگاداری کردووینەتەوە لێ ی، دەیان بینی ڕوو لەو شوێنانە دەکەن کە هیچ بەڵگەیەك نەهاتووە لە سەر چاکێتی ڕوو تێکردنیان بە تایبەت بە مەبەستی خواپەرستی وەکو چوون بۆ ئەشکەوتی (حراء) لەگەڵ ئەوەیشدا کە پێغەمبەر (ﷺ) پێش پێغەمبەرایەتی خواپەرستی تێدا کردووە بەڵام دوای پێغەمبەرایەتی هیچ جارێك نەچووە بۆ ئەم ئەشکەوتە، وە بانگی ئومەتەکەیشی نەکردوە بۆ ڕۆیشتن بۆ ئەم شوێنە، وە لە گەڵ ئەمەیشدا دەبینی خەڵکێکی زۆری نەشارەزا و نەفام بەرەو ڕووی ئەم ئەشکەوتە دەچن .

وە بەهەمان شێوە چوون بۆ ئەو شوێنەی کەوا گومان دەبرێت پێغەمبەری (ﷺ) تێدا لە دایك بووە، لە گەڵ ئەوەی کە هیچ بەڵگەیەك نیە لەسەر ئەم گومانە، جا ئایا پێغەمبەر (ﷺ) هانی ئومەتەکەی داوە بۆ ڕۆیشتن بۆ ئەم شوێنانە یان ئایا یەکێك لە هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) یان پێشینی چاك (**السلف الصالح**) ئەم جۆرە کردەوەیەیان کردووە ؟!

بەڵکو ئەو کەسەی ئەوەی داهێنا گومڕا بووە لە ڕێگەی ڕاست و پێچەوانەی ڕاستییەکی ڕوون و ئاشکرای کردووە .

بەڵکو کار گەیشتە ئەوەی کەوا خەڵکی بچن بۆ شوێنێك کە گوایە (آمنة)ی دایکی پێغەمبەری (ﷺ) تێیدا نێژراوە، جا لەم شوێنەدا شتی وا ئەنجام دەدرێت لە هاوەڵ دانان بۆ خوای گەورە و کردەوەی ناشیرین و نارێك مەگەر خوا خۆی بزانێت، لە:

---

(١٩) الباعث على إنكار البدع والحوادث ص: (٢٤) .

پاڕانەوە لە (آمنة) لە جیاتی خوای گەورە، وە داوای فریا کەوتن لێی، وە ڕشتنی بۆن و گوڵاو لەم شوێنە گومان لێکراوەدا کەوا گۆڕی (آمنة) بێت .

وە لە گەڵ ئەوەیشدا (آمنة) لەسەر هاوەڵ پەیدا کردن (الشرك) کۆچی دوایی کردووە هەر لەبەر ئەوەیش ئەو کاتە پێغەمبەر (ﷺ) داوای ڕوخسەتی لە خوای گەورە کرد کەوا داوای لێخۆش بوونی بۆ بکات، بەڵام خوای گەورە ڕێگای پێ نەدا هەروەکو لە فەرموودەی (أبو هريرة)ەوە(رضي الله عنه) فەرمووی: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی:

((إستأذنت ربي أن أستغفر لأمي فلم يأذن لي، واستأذنته أن أزور قبرها فأذن لي))[٢٠].

واتە: داوام کرد لە خوای گەورە کە ڕێگام پێ بدات داوای لێخۆش بوون بۆ دایکم بکەم بەڵام ڕێگای پێ نەدام، وە داوام کرد ڕێگام پێ بدات سەردانی گۆڕەکەی بکەم و ڕێگای پێدام .

ئیمامی (النووي) (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) لە ڕاڤەکردنی ئەم فەرموودەیەدا دەفەرمێت: (ئەم فەرموودەیە نەهی تێدایە کەوا داوای لاخۆش بوون بۆ کافر بکرێت)[٢١] .

وە خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴾.

[التوبة: ١١٣].

واتە: بۆ پێغەمبەر (ﷺ) و باوەڕداران نی یە داوای لێخۆش بوون بۆ هاوبەش بڕیاردەران بکەن هەرچەندە خزمی نزیکیشیان بن، لەپاش ئەوەی کە بۆیان دەرکەوت ئەمانە دۆزەخین .

وە لە (أنس)ەوە (رضي الله عنه): پیاوێك فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) باوکم لە کوێیە؟ ئەویش فەرمووی: ((في النار)) واتە: لە ناو ئاگردایە، جا پیاوەکە پشتی لە پێغەمبەر (ﷺ) کرد و ڕۆیی، پاشان بانگی کرد و فەرمووی:

(٢٠) صحيح مسلم رقم: (٩٧٦) .

(٢١) شرح صحيح مسلم: (٧ / ٤٥) .

((إنَّ أبي وأباك في النار))[٢٢].

واتە: بەجەخت لەسەركراوی باوكی من و باوكی تۆش لە ئاگردان .

ئیمامی (النووي) لە ڕاڤە كردنی ئەم فەرموودەیەدا دەفەرمێت: (بە تەئكید ئەوەی بمرێت لە سەر كوفر ئەوە لە ئاگرە و خزمایەتی هیچ سودی پێ ناگەیەنێت، وە هەر لە مانای فەرموودەكەدایە كەوا هەر كەسێك كۆچی دوایی كرد پێش هاتنی پێغەمبەر (ﷺ) وە لەسەر ئەو بت پەرستیەیە بوو بێ كە عەرەبەكانی لەسەر بووە ئەوە ئەهلی ئاگرە، وە لەوانەیش ناژمێردرێت كەوا پێش بانگەوازی پێغەمبەر (ﷺ) كۆچی دوایی كردووە، چونكە ئەوانە بانگەوازی پێغەمبەر (إبراهیم) (ﷺ) و جگە لەویش لە پێغەمبەرانیان پێ گەیشتووە)[٢٣].

وە (القرافي) لە (شرح التنقیح)دا دەیگێڕێتەوە كەوا زانایان یەك دەنگن (الإجماع) لە سەر ئازار دانی مردووانی سەردەمی نەفامی لەناو ئاگردا، وە لەسەر كافر بوونی ئەوانیش .

مەبەست ئەوەیە نابێت شوێنەواری ئەو كەسانەی كەوا خزمی پێغەمبەرن (ﷺ) بكرێتە جێگای خواپەرستی، ئەمە ئەگەر ئیمانداریش بن چ جای ئەگەر بە كافری و بێباوەڕی مردبێتن وەكو دایك و باوكی!

وە لەبەر زۆر بڵاوبوونەوەی ئەم جۆرە كارە نا شەرعی و بێ بەڵگانە لە نێوان ئەوانەی كە خۆیان دەدەنە پاڵ ئیسلام ئەم بابەتە بڵاوكرایەوە .

وصلى الله وسلم على نبينا محمد

وعلى آله وصحبه والتابعين لهم بإحسان

إلى يوم الدين.

(٢٢) صحيح مسلم رقم: (٢٠٣) .

(٢٣) شرح صحيح مسلم: (٣ / ٧٩) .

من أقوال السلف

أين نحنُ من هؤلاء ؟!

قال عبد الرحمن بن مهدي رحمه الله :

(كان الرجلُ من أهل العلم إذا لَقِيَ من هو فوقه في العلم فهو يوم غنيمتِه سألهُ وتعلَّمَ منه ، وإذا لَقِيَ من هو دونهُ في العلم عَلَّمهُ وتواضَع لهُ ، وإذا لَقِيَ من هو مثله في العلم ذاكرهُ ودارسه)[1].

واته : ئەگەر پیاوێك لە زانایان و زانستخوازانی سەردەمی سەلەف بگەیشتایە بە كەسێك لە خۆی زاناتر ئەوا ئەو ڕۆژە ڕۆژی دەستكەوتی بوو: پرسیاری لێدەكرد و لێیەوە فێر دەبوو، وە ئەگەر بگەیشتایە بە كەسێك لە خوارووی خۆیەوە لە زانستدا ئەوا فێری دەكرد و خۆی بۆ دادەنواند، وە ئەگەر بگەیشتایە بە كەسێك وەكو خۆی لە زانستدا ئەوا بیری یەكتریان دەهێنایەوە و لێكۆڵینەوەیان دەكرد .

(١) المحدِّث الفاصل للرامهرمزي ص : (٢٠٦) .